

DE VRIJHEID TEGEMOET

1) DOOR M. VAN DER STAAL

INLEIDING. *Wie was Juwe Jongema?*

Juwe Jongema is dood...

Geen enkel dagblad heeft in den vorigen herfst dit overlijdensbericht als „wetenswaardige bijzonderheid“ aan zijn lezers medegedeeld. En toen op den laatsten Oudejaarsavond de dooden van '33 nog eens in een lange reeks van namen werden herdacht, kwam in deze necrologie de naam van Juwe Jongema niet voor.

't Was juist, zooals hij het zelf zou hebben gewenscht. Juwe Jongema bleef liefst onopgemerkt, al verdiende hij — ik mag 't thans zeggen! — om het véle, dat hij tot stand wist te brengen, door ieder gekend en erkend te worden. Hij wilde niet, dat aan zijn daden ruchtbaarheid gegeven werd. Anderen mochten er naar hunkeren hun namen gedrukt te zien, of, liever nog, in beeltenis op de foto-pagina der nieuwsbladen gebracht te worden — hij lachte om wat hij niets anders dan zelf-reclame noemde: klein gedoe was het voor hem.

Over wat hij in het verleden deed of in de toekomst van plan was, zweeg hij; en ieder, die hiervan iets wist of vermoedde, legde hij het stilzwijgen op.

Toen Juwe ziek werd, bleef hij aan dit zwijgzaamheids-principe trouw. In bijna volslagen afzondering woonde hij de laatste maanden van zijn leven in zijn mooie maar eenzame woning aan de Maliebaan in Utrecht; rustig en stil wachtte hij daar op zijn naderend einde. En rustig en stil is hij er ook gestorven, heengegaan in vrede. Daarna — het was zijn uitdrukkelijk verlangen! — is hij zonder eenig vertoon en in den grootst mogelijken eenvoud neergelegd in het familiegraf der Jongema's op het kleine, bescheiden kerkhof van dat rustige dorpje in de nabijheid van Sneek...

En toch gebeurde er bij die begrafenis iets zeer eigenaardigs, dat vooral de belangstelling der dorpingen trok. Enkele avonden achtereen bleef dat gebeuren zelfs het onderwerp van alle gesprekken. Maar... ook in Friesland gaat het leven snel, en de eene gebeurtenis verdringt ook daar de andere. Langzamerhand vergat men, wat men gezien had; men sprak er tenminste niet meer over.

Ik herinner mij de verbaasde gezichten van die Friesche dorpsmensen, toen ze daar in den kleinen begrafenisstoet een drietal onbekenden opmerkten, vreemdelingen, die dan ook door hun uitheemsche kleedij wel zeer moesten opvallen. Wie waren dat? Vanwaar kwamen ze?

Op de laatste vraag kon een antwoord worden gegeven, al was dit toch nog zeer onbevredigend. Een auto van Jouke Evertsma uit Sneek had de vreemdelingen 's morgens van den sneltrein uit Holland afgehaald en bracht hen weer terug tegen den tijd, dat de middag-sneltrain naar Stavoren vertrekken moest. Dat was alles, wat de dorpingen te weten konden komen — zelfs ook Jouke Evertsma wist niets anders omtrent zijn ongewone passagiers te vertellen.

Wie konden deze mensen dan toch zijn?...

De dorpsbewoners begonnen zich daarop te verdiepen in het verleden: zóó misschien zouden ze de oplossing van het raadsel kunnen vinden.

De Jongema's waren in deze omgeving bekend genoeg; van ouder op ouder woonden ze hier. Sommigen wisten zich nog heel goed te herinneren, dat Juwe's vader met zijn jonge vrouw op Aldehou zijn intrek had genomen. Fetse en Marijke — zoo heetten die beiden — hadden alles, wat ze maar konden begeeren: een prachtige vee-stapel, en land, en geld, méér dan genoeg. En ze hielden veel van elkander, deze twee. Maar — en zag men 't niet vaak zoo? — hun geluk was te groot en te volkomen om lang te kunnen duren.

Een paar dagen na Juwe's geboorte stierf Marijke...

De jonge Juwe had heel zijn leven misschien maar enkele maanden op het familiebezit der Jongema's doorgebracht. Fetse bracht den jongen al heel spoedig bij familie in de Dokkumer Wouden, waar hij bleéf, ook toen hij ouder werd. Waarom? Fetse, die een in-zich-zelf-gekeerd man was geworden, een zonderling min of meer, kon geen kinderen meer om zich heen dulden. Wanneer het dagwerk ten einde was, sloot hij zich op in een kamer, waar kasten en planken vol boeken de wanden besloegen. En dan las hij, las hij, uren aaneen, vaak wel tot diep in den nacht. Het was daarom begrijpelijk, dat het stoeien en ravotten van een gezonden jongen, gelijk Juwe werd, hem hinderlijk moest zijn, als hij zich aan zijn liefhebberij overgaf.

Juwe kwam alleen maar op Aldehou, als hij vakantie had; enkele weken dus slechts per jaar.

Fetse wilde, dat de jongen lééren zou, véél leeren. Nu, Juwe had

tegen dezen vaderlijken wensch niet het minste bezwaar: hij leerde graag en gemakkelijk, en dus leerde hij werkelijk véél! Méér dan eens was er in het dorp verteld, dat die jongen de dingen soms beter scheen te weten dan zij, die hem onderwijzen moesten!

Juist toen Juwe klaar was met leeren — hij ging naar Leiden om advocaat te worden — stierf zijn vader.

Wie zou nu Aldehou bewonen? Juwe? Maar Juwe was toch geen boer!...

't Was algemeen bekend, wat er na Fetse's dood met Aldehou was gebeurd. Wel een geluk was dit voor Meine Adema, die tot dusver slechts knecht op deze stathe was geweest. Had Juwe niet gezegd, dat niemand anders dan Meine voortaan op Aldehou zou wonen? Meine werd dus de boer van Aldehou, al bleef Juwe de eigenaar, de landheer. En een bête landheer was hij! Wanneer het gebeurde, dat de boeren een minder goed jaar hadden, behoefde Meine Adema zich toch nooit bezorgd te maken!...

Maar wat deed Juwe nu eigenlijk? Waar woonde hij? Was hij nog steeds in Holland? Hoe kwam het dan, dat hij zich zoo goed als nooit liet zien? En ja, waarom werd nooit zijn naam genoemd?

Zie, dat waren vragen, waarop niemand een antwoord kon geven. Meine Adema zelfs, die herhaaldelijk werd ondervraagd, moest de schouders ophalen, omdat hij ook niets wist!

Het leven van Juwe Jongema werd een raadsel voor de menschen van zijn dorp...

Het gebeuren op den dag van Juwe's begrafenis was oorzaak, dat de oplossing van het raadsel nog moeilijker werd.

Het was aan te nemen, dat de drie vreemdelingen, die Juwe's lijkbaar volgden en op zoo onmiskenbare wijze uiting aan hun droefheid gaven, tot zijn vrienden hadden behoord. Doch waar en hoe had hij deze menschen leeren kennen?

Natuurlijk, niemand, die niet Juwe Jongema's leven had gekend, kon op deze en andere vragen een antwoord vinden, hoeveel inspanning en moeite men zich daarvoor ook gaf. De eenige, die wist, was de man, die aan deze vreemdelingen Juwe's overlijden had bericht.

En die man was ik...

Ik verkeer thans in de onaangename noodzakelijkheid, dat ik enkele dingen van mij zelf moet vertellen.

Toen ik nog school ging, bracht ik strijk en zet de groote zomer-vacantie in één der Wouddorpen door, mijn geboorteplaats.

Een bekend Friesch dichter roemt en prijst deze „Wouden“ en deze dorpen als onvergelykelyk mooi. Hun schoonheid is zonder weerga, roept hij in de opgetogenheid van zijn bewondering uit. En van de Woudebewoners zegt hij, dat ze eerlijk zijn en oprecht, en in ieder opzicht te vertrouwen; een menschenras, nog niet bedorven; een volk, dat hou en trouw bleef aan de oude reine zeden der Friezen.

Begrijpelijk is het, dat ik ieder jaar met steeds grooter verlangen naar de komende vakantie uitzag. En nu nog, al zijn er sinds dien heel wat jaren voorbij gegaan, denk ik met groote dankbaarheid aan die dagen terug, toen ik onder en met die prachtige bewoners der „Wouden“ mocht verkeer en de vreugden van hun eenig-mooi land genieten.

Gedurende één van die vacaties leerde ik Juwe Jongema kennen.

Laat me dadelijk maar zeggen, dat we vrienden werden, goede vrienden. Zeer zeker werkte het feit, dat ik in Sneek woonde en daarom zijn dorp en Aldehou goed kende, tot het ontstaan en het groeien van onze vriendschap mee. Wanneer wij samen door de „Wouden“ dwaalden en ons — het was in Augustus — aan de heerlijke braambessen verkwikten, moest ik hem vertellen wat ik wist van Aldehou en van de menschen, die in zijn dorp woonden, en... van wat ik zoo al over zijn vader gehoord had.

(Wordt vervolgd.)

Te Oud-Beyerland vierde de Chr. Meisjesveren. „Esther“ het 25-jarig bestaan.

DE VRIJHEID TEGEMOET

2) DOOR M. VAN DER STAAL

In die dagen begreep ik nog niet, dat Juwe aldoor sterk naar zijn vader en naar Aldehou verlangde. Ja, óók hij hield van de „Wouden”, maar Aldehou met zijn ver en onbeperkt uitzicht over de groene Friese weiden was hem oneindig veel liever. Hij verlangde, o, hij verlangde zoo! Maar hij verkropte en verzweeg zijn verdriet om deze scheiding... Ook tóen reeds was hij een Jongema!

Het werd gewoonte, dat ik, wanneer de zomervacantie in zicht kwam, eerst naar Aldehou ging, naar Juwe's vader, die mij dan steeds het een of ander voor zijn jongen meegaf. En omgekeerd bracht ik den ouden Jongema de groeten van zijn zoon terug, wanneer de heerlijke vakantie-dagen voorbij waren.

Wat was 't een geluk voor Juwe en mij dat er in dien tijd van een uniforme vakantie-regeling geen sprake was! Behalve de Kerstvacantie had ieder van ons zijn „Ferien” op geheel verschillende tijden!

Is het nog noodig te zeggen, dat ik, als Juwe op Aldehou komen kon, bijna altijd in zijn gezelschap was? Juwe's vader en mijn familie noemden ons schertsenderwijs dan ook de onafscheidlijken...

De onafscheidlijken!

Helaas, wij wêrden gescheiden!

Fetse Jongema zond zijn jongen naar één der hoogere inrichtingen van onderwijs, waar hij door bestudeering van de moderne en de oude talen zich voorbereiden kon voor de gewichtige universitaire studie, terwijl ik bleef, waar ik was. Ik behoefde zoo ver niet te trekken om mij voor het onderwijzers-examen te bekwamen.

Sinds dien ontmoetten Juwe en ik elkander nog wel een enkele maal, maar ik bleef mijn vacaties in de „Wouden” doorbrengen, terwijl hij er hoogstens slechts een paar dagen was. Maar toch, zóó hecht was de in onze jeugd gesloten vriendschap, dat wij niet van elkander vervreemdden, al liepen, hoe ouder we werden, onze wegen ook steeds meer uiteen.

Een bewijs, hoe groot en sterk onze vriendschap blééf?

Toen Fetse Jongema stierf, dwóng Juwe mij bijkans, voor de begrafenis van zijn vader over te komen. Hij schreef, dat hij mij in dit moeilijke uur noodig had!

Dat Juwe Jongema de door zijn vader opengelaten plaats op Aldehou niet innaam, werd door de menschen uit zijn dorp op de volgende eenvoudige manier verklaard: Juwe is geen boer en zal nooit een boer kunnen worden.

Ik weet echter, dat de reden een geheel andere was.

Juwe zou — ik ben er bijna zeker van — wel een middel gevonden hebben, waardoor het hem mogelijk werd zich op de vaderlijke bezitting te vestigen. Doch juist in deze dagen begon de laatste en grootste worstelstrijd der Transvalers, thans bijgestaan door de Vrijstaatsche Boeren. Het machtige Britsche rijk, belust op het goud en de diamanten van Zuid-Afrika, ontzag zich niet, de door zijn onderdanen bedreven daden van onrecht en roof een schitterend bewijs van vaderlandsliefde te noemen, dat met verheffing in den adelstand beloond diende te worden.

Engeland wilde den oorlog met de Boeren-Republieken, die hun onafhankelijkheid met het kostelijk bloed van de dappere Vooortrekkers hadden gekocht. Engeland wilde de Vierkleur van den Afrikaanschen bodem doen verdwijnen en de Union Jack planten in Pretoria en Bloemfontein en Kimberley, óveral, waar die bodem goud opleverde of diamanten bevatte!

„Een schande is het!” zei Juwe verontwaardigd. „En dat wil een beschaafde natie genoemd worden! Roofridders zijn ze, die Britten; neen, laat dat „ridders” ook maar achterwege: roovers zijn ze, niets meer! Kerels als Jameson en Rhodes moesten tot den zwaarsten dwangarbeid veroordeeld worden, omdat ze 't durfden wagen een man als Paul Kruger zoo schandelijk te beleedigen..... O, als ik een Boer was, een Transvaalsche of Vrijstaatsche Boer, ik zóú ze: ik zóú die Engelschen!”

Juwe Jongema werd geen „boer” op Aldehou, omdat hij een Boer werd!

Enkele weken na de begrafenis van zijn vader ontving ik Juwe's brief, die mij volledig inlichtte. Omdat óók ik voor de rechtvaardige zaak der Boeren voelde — welke Nederlander deed dat in die dagen niet? — maakte dit schrijven een diepen indruk op mij. Eerlijk gezegd: ik benijdde Juwe om wat hij in staat was te doen.

Dien brief heb ik altijd trouw bewaard.

Mijn vriend schreef:

„Wat je misschien al half verwacht hebt, is nu een feit: ik ben naar Zuid-Afrika onderweg.

Voor Aldehou heb ik een regeling getroffen, die — ik twijfel er niet aan — voor twee partijen goed zal zijn. Meine Adema, je kènt

hem, is een trouwe, nobele kerel. Hij is een bétér boer dan ik ooit zal kunnen worden. Een goede boer moet zelf alles kunnen doen, wat hij van zijn menschen verlangt; hij moet het eigenlijk nog bétér kunnen doen dan zij!

Nu, misschien dat ik na jaar en dag in staat zou zijn de koeien te melken en op een snikheeten zomerdag het gras te maaien... maar dit jaar-en-dag duurt mij te lang.

Zie je, Marten, ik wil niet wachten met nuttig te wezen, omdat ik dit niet behoef! Nu dadelijk al kan ik het zijn: in Zuid-Afrika! Ik ga naar onze stamverwanten, kies openlijk hun zijde en word dan terstond een Boer...

Ja, ik zou mij als advocaat mogelijk óók wel nuttig kunnen maken, wanneer ik met ernst het Recht ging dienen. Maar weet je wel, dat ik dan ook geroepen kan worden dieven en roovers en misschien zelfs wel moordenaars te verdedigen? En dát, werkelijk, doet mij walgen! Als ik wat ouder ben en naar sommiger meening wat meer bezadigd denk, neem ik de advocatuur misschien nog wel eens op. Maar nu? 't Is mij onmogelijk mij hier in een leeg en muf kantoor op te sluiten en uren en dagen lang te wachten op een cliënt, die mogelijk toch niet komt!

Ginds zijn armen en handen noodig, die helpen kunnen!

Ik voel, dat de Boeren mij kunnen gebruiken, mijn arm dan en mijn geweer, om hun goed recht en hun onafhankelijkheid te helpen verdedigen. Ik voel, dat ik hier niet koud en onbewogen mag blijven neerzitten, terwijl ginds onze stamverwanten het slachtoffer van geld- en roofzucht dreigen te worden.

Zuid-Afrika roept mij; de Boeren van Transvaal en Oranje-Vrijstaat roepen mij!

Ik móet gaan — ik gá...

Niets belet mij dit. Ik ben vrij en gelukkig onafhankelijk van ieder. Ja, juist dáárom zie ik den weg, dien ik moet inslaan.

Voor Vrijheid en Recht — dien strijdkreet van de Boeren maak ik tot den mijnen!

Voor Vrijheid en Recht — als een noodkreet klinkt die roep in mijn ooren. Ik ga naar Zuid-Afrika, Marten, omdat ik gaan móet!

Doch ook... als ik ginds ben, zal ik blijven denken aan de mooie vriendschap, die er tusschen ons was en is. En van die vriendschap verwacht ik, dat je mild over mij zult oordeelen en mij niet van onverstand zult beschuldigen. Geloof me: ik heb mijn besluit wél overwogen...

Ik kàn niet anders!”

Zóó schreef Juwe.

Was het geen edele drijfveer, die hem bewoog de Boeren te hulp te snellen?

Natuurlijk hield ik mij aan zijn verzoek om met niemand over zijn vertrek te spreken. 't Was niet noodig, zei hij in een Post Scriptum, dat heel de wereld te weten kwam, wat hij ging doen.

Even natuurlijk was het ook, dat ik nu nóg méér met gespannen aandacht de dappere krijgsverrichtingen der Boeren-helden volgde. Was niet Juwe Jongema, mijn vriend, één van die helden, die bloed en leven veil hadden voor Vrijheid en voor Recht?

Juwe werd één van de Verkenners van Christiaan de Wet!

Ik heb uit dien tijd nog een paar brieven in mijn bezit, waarin Juwe vol lof schreef over dezen grooten Boer, die met zoo verrassende bekwaamheid den guerilla-oorlog tegen een méér dan tienvoudige overmacht wist vol te houden. Oom Chris was een held, een geboren leger-aanvoerder, een tacticus van méér dan gewone betekenis; en hoe verwonderlijk juist was het inzicht, waarvan al zijn daden getuigden!

Over zichzelf schreef Juwe heel weinig. Ja, hij was gezond, niet-tegenstaande de vele ontberingen, die hem evenmin als anderen bespaard konden blijven. Maar wie soldaat was, had dit immers te wachten! En het beviel hem best, het leven van avontuur, dat Oom Chris hem leven deed!

't Was vanzelfsprekend en vergeeflijk, dat ik tusschen de regels doorlas. En daar las ik dan, dat de groote vecht-generaal, die zoo angstvallig-voorzichtig was in de keuze van zijn helpers, den Fries Jongema volkomen vertrouwde.

Het zou mij te ver voeren, als ik thans in den breede vertellen ging, wat Juwe Jongema met en onder de Boeren doormaakte, hoewel ik door zijn brieven, gevoegd bij wat hij me later persoonlijk meedeelde, met dien tijd van zijn leven vrijwel op de hoogte ben. Hier moet ik volstaan met de verklaring, dat de Verkenner Jongema aan generaal De Wet en de Boerenzaak onschatbare diensten bewezen heeft. En jammer, niet uit te spreken jammer is het, óók voor Juwe, dat de Boeren zich na jaren van heldhaftigen strijd gedwongen zagen een vrede van onderwerping met den Brit te sluiten.

De vreeselijke concentratiekampen hadden wel terdege den droevigen plicht, hun door de regeering van Koningin Victoria opgelegd, vervuld.....

(Wordt vervolgd).